

Virumaa kommunistid Eesti Tööraha Kommuuni päevil

1918. aastal valitses Eestis Saksa okupatsioonivõim. Nõukogudemaale taandunud Eesti kommunistid tegid ettevalmistusi meie maa vabastamiseks.

1918. aasta novembri alguses toimus Saksamaal revolutsioon, mille tulemusena kukutati monarhia ja kuulutati välja vabariik. 13. novembril tähistas Nõukogude valitsus Bresti rahu. Nüüd hoogustus järsult ettevalmistustöö Eesti vabastamiseks.

VK(b)P Eesti Osakondade Keskkomitee suunas Eestisse põrandaalusele tööle mitmeid kommuniste. Nende seas olid Richard Majak, Leopold Linder jt. Samal ajal käis Punaarmee eesti väeosade kiire moodustamine ja väljaõpe. Kuulutati välja Eestist Nõukogudemaale evakueerunud kommunistide ja parteiliste mobilisatsioon.

Ettevalmistusi nõukogude võimu taaskohendamiseks tegid ka Eestis tegutsevad parteiorganisatsioonid. 1918. aasta 16. novembril toimus Tallinnas kommunistliku partei eesti organisatsioonide konverents, kus olid esindatud ka Rakvere, Kunda ja Äseri organisatsioon.

Novembri lõpul algas Punaarmee pealetung Narva all. Punaarmee avangardis võitlesid eesti väeosad, nende seas Tartu polk August Lillaka juhtimisel.

puhtus. Et tugevdada revolutsioonilist valvsust ja puhastada parteiorganisatsioonid juhuslikest kaasajooksikuist, organiseeriti 1918. aasta detsembris ja 1919. aasta jaanuaris partei liikmete ümberregistreerimine.

Ehkki Eesti Tööraha Kommuuni periood oli lühike (Rakveres vähem kui kuu aega), suudeti siin paljugi ära teha.

PILTIDEL:

● August LILLAKAS (ülal)

● Osvald PALGI (kõrval)

AUGUST LILLAKAS sündis 10. jaanuaril 1894. aastal Virumaa Aaspere vallas Võipere külas. Oppis Võipere külakoolis. Liiguste ministriumikoolis ja seejärel ühe aasta Kadrina Hariduse Seltsi koolis. 1916. aastal lõpetas I lennu koosseisus Rakvere Opetajate Seminari. Opingud jätkusid Vilno sõjakoolis. seejärel tuli minna Esimese maailmasõja rindele. Pärast Oktoobrirevolutsiooni võitu sai August Lillakast Punaarmee eesti väeosade üks organiseerijaid. 1918. aastal astus ta kommunistlikku parteisse. Sama aasta 29. septembril autasustas Nõukogude valitsus teda tolle aja kõrgeima autasu — Punalipu ordeniga.

Ja nüüd, 1918. aasta lõpul oli see tubli komandör oma väkksusega Eesti pinnal.

Narva vabastati 28. novembril. Juba järgmisel päeval kuulutati siin välja Eesti sotsialistlik nõukogude vabariik Eesti Tööraha Kommuuni nime all.

Detsembri keskel jõudis punaväeküskused Rakvere lähistele. 16. detsembril vabastati Rakvere. Juba samal päeval alustas siin Eesti Tööraha Kommuuni Virumaa Täitevkomitee Osvald Pajuri juhtimisel. Teine aktiivsemad täitevkomitee liikmeid oli haridusosakonna juhataja Nikolai Riuhkrand.

Kõik juhtivatel kohtadel töötajad kuulusid kommunistlikku parteisse. Taas moodustati Rakveres ka parteiorganisatsiooni komitee. Kõhalkitud parteiorganisatsioonid allusid Eesti Tööraha Kommuuni näevil VK(b)P Eesti Osakondade Keskkomiteele

Väga oluline oli neil raskel ajal partei monoliitsus ja

Suures osas Virumaa valdadest moodustati detsembrikuu teisel poolel ja jaanuari alguses uued tööraha nõukogud Kunda-Malla, Kaarli, Küti, Aaspere, Porkuni, Pada, Undla, Haajala. Avanduse jt. valdades. Samal ajal valiti miilitsamehed ja moodustati revolutsioonilised kaitsealgsad.

1918. aasta 28. detsembril pöördus Virumaa Sõjakomisariaat üleskutsega tööraha poole:

«Rakvere kreisi töölised, linnast kui ka maalt, astuge punasesse sõjaväkke, laske endid organiseerida! Teid nõuab iga tööline külas, teid on tarvis linnas kui ka maal. Teie ise saate korda pidama ja oma huvisid kaitsema. Tulge Virumaa sõjaväe komissariaati Rakvere linna, kus teid sissu kirjutatakse linna kaitseväkke, kust ka maarahvas hädakorral abi võivad saada.»

1918. aasta lõpus ja 1919. aasta alguses formeeriti Rakveres vabatahtlikest eesti punase ratsaväe polgu kolmas eskadron. Täiendust said Virumaa vabatahtlikest mitmed väeosad (3. suurtükkiväe paterei, 2. Viljandi polk jt.). Samal ajal komplekteeriti vabatahtlikest Rakvere revolutsioonilised kaitsepolgud. Nii mõndagi suudeti korda saata rahvamajanduse alal.

Taas algas vahepeal mõisnikkätte tagasi läinud mõisate ülevõtmine. Mõisakomiteed valiti Kavastus, Kulinal, Kütis, Essus, Injus ja muial. Mõisamaajätmiste täieliku ülevõtmiseni jõuti vaid üksikuis kohtades.

Rakveres oli rahvamajanduse ümberkorraldamisel pöördatud peatählepanu tööstusettevõtete natsionaliseerimisele. Kõik peremeestest mahajäetud käsitöökajad ühendati ühise juhtimise alla. Neist sai omamoodi väike kombinat, kus tegeldi peamiselt lakksepa- ja treialitööga. Natsionaliseeriti ka trükikojad ja kirjutusmaterjalide kauplused, pagaritöökajad, samuti suuremad elumajad.

Samal ajal kui töörahas nõukoguliku elu ehitas, tegi Eesti kodanlus ettevalmistusi ja kogus jõude Punaarmee edasitungi peatamiseks. Anni tulid välisimperialistid. Üheskoos sepistati nõukogude võimu kukutamist. Julmalt õiendati arveid vangilangenud kommunistidega. Kommunistliku partei Eesti osakondade Keskkomitee üleskutses loeme:

«Kodanline diktatuur on hirmus. Valgete terror on verine... Hulk meie seltsimehi on juba maha lastud sellepärast, et nad kommunistlike partei tegelased olid; maha lastud on Leopold Linder...» Ja tõesti, ööl vastu 2. jaanuari 1919 hukati Tallinnas meie kandi üks aktiivsemaid revolutsioonivõitlejaid, kommunist Leopold Linder.

1919. aasta 7. jaanuaril läksid eesti valgekaartlaste ja välisimperialistide ühendatud väed üle pealetungile. 9. jaanuaril langes Tapa. 12. jaanuaril oldi sunnitud loovutama Rakvere. Siisend kommunistid ja aktiivsemad parteitüd võitlejad taandusid Nõukogude Venemaale. Seekord üks kontrrevolutsiooni ülekaalukatel jõududel veel korda kukutada tööraha võim.